

Een brief van Rembertus Dodonaeus aan Dominicus à Burmania

door

DR. F. W. T. HUNGER

Onder de nagelaten handschriften van S. A. GABBEMA die vroeger in het Old Burger Weeshuis te Leeuwarden werden bewaard, doch thans overgebracht zijn naar het Provinciaal-Archief aldaar, bevindt zich o.a. een authentieke brief van REMBERTUS DODONAEUS.

In den loop der jaren zijn enkele nog bewaard gebleven brieven van DODONAEUS te voorschijn gebracht en vervolgens ook openbaar gemaakt.¹⁾ Daarop maakt het epistel waarop ik thans de aandacht zou willen vestigen een uitzondering. Weliswaar is zijn bestaan reeds eenige keeren vermeld geworden,²⁾ doch daarbij is het gebleven, want zoover ik heb kunnen nagaan is het nimmer gepubliceerd.³⁾

Het betreft een eigenhandig schrijven van REMBERTUS DODONAEUS, gedateerd „sexto Cal. Martij a^o 1583, Lugduni Batavorum”, en gericht aan zijn jongeren vriend DOMINICUS à BURMANIA te Haarlem.

Hieronder laat ik allereerst de ontcijfering van het bedoelde handschrift in extenso volgen, terwijl tevens een reproductie van het origineel wordt gegeven.

S. P. Rha barbarum, D. Burmania, aegre hic reperibile est. Apud civitatis huius Pharmacopeum vel nullum esse,

---

¹⁾ Zie mijn catalogus der DODONAEUS-tentoonstelling op 29 Juni 1917 te Leiden gehouden, bldz. 9—11.

²⁾ O. a. in het *Tijdschrift der Natuurlijke Geschiedenis en Physiologie*, Dl. V, blz. 254 (1838/39) en in den *Navorscher*, Dl. IV, blz. 168 (1854).

³⁾ Uitgezonderd mijn eigen korte mededeeling daarover in het *Nederl. Tijdschrift voor Geneeskunde*, 47ste jaarg. Tweede helft, No. 16 (1923).

vel non nisi reprobum mihi persuadeo. Accessi illum, qui me huc commigrantem comitatus est, nepotem videlicet Plantini, et nunc hic officinam aperuit. Apud hunc autem iam exiguum repertum est, ut ultra unciam carere non posset, et ne libenter quidem nec minoris quam unguis aurei coronati (57 st.) pretio.

Antverpiae vix una ut ipse refert ullum haberi potest. Consultissimum forte ut Illustriss Dominus sibi ex Francofurto proximis nudinis adferri curaret. Optimum illic a Venetis mercatoribus infertur, quod longè praestantius eo quod Lusitani advehunt. Nam a Lusitanis illatum sepe longioris temporis noxa in navibus situm contraxit et semicorruptum est. Veneti suum ab Alexandrinis habent ad quos paucis mensibus per sinum Arabicum, et parum pedestri itinere advehitur, sic ut minus corruptioni obnoxium sit. Interim si Dominus tanto tempore donec ex Francofurto advehatur carere Rha non potuerit, huc mittat; dabimus operam ut una uncia illi a Pharmacopaeo nostro concedatur.

Observationum mearum medicinalium exemplaria Colonia ubi accepero exemplar ad te dabo. Interea ut bene valeas cum D. D. patre ac matre omnibusque tuis Dominum precor hoc sexto Cal. Martij a^o 1583 Lugduni Batavorum.

D. T. perpetuo addictiss.

(sign.) REMB. DODONAEUS

Salutem precatur D. D. Patri ac matri

tuis et tibi quoque uxor mea.

Nobili ac generoso

v(ir)o D. DOMINICO à BURMANIA, Amico suo.

Harlemum.

De vertaling van dezen brief luidt als volgt:

M. Burmania, Rabarber is ternauwernood hier te vinden. Ik ben overtuigd, dat er bij den apotheker van deze stad of geene, of alleen slechte te krijgen is. Ik ben naar dengene toe gegaan, die mij vergezeld heeft toen ik naar hier verhuisde, nl. den kleinzoon van PLANTIJN. Deze heeft nu hier een winkel geopend. En bij hem heb

ik nog een weinig gevonden, maar zoo weinig, dat hij niet meer dan een ons kon missen en dat nog zeer ongaarne en voor niet minder dan een kroon gouds. (57 st.)

Zooals hij zelf vertelt, kan men te Antwerpen nauwlijks één ons krijgen. Misschien zou 't het verstandigste zijn, als U haar uit Frankfort liet komen, bij de eerstvolgende jaarmarkt. Daar wordt zeer goede rabarber aangebracht, door Venetiaansche kooplieden aangevoerd, veel beter dan degene die Portugeezen medebrengen. Want daar die van de Portugeezen langen tijd in de schepen liggen moet, is zij beschimmeld en half bedorven. De Venetianen hebben de hunne uit Alexandrië, waarheen zij in den tijd van weinige maanden door den Arabischen golf en langs een korten landweg aangevoerd wordt, zoodat zij minder aan bederf onderhevig is. Indien U echter zoolang, tot zij uit Frankfort gekomen is, de rabarber niet kunt missen, zend dan een boodschap hierheen, dan zal onze apotheker U één ons afstaan.

Wanneer ik de exemplaren van mijne Observations medicinales uit Keulen ontvangen zal hebben, zal ik U een exemplaar zenden. Intusschen bid ik God dat hij U, met vader en moeder en al de Uwen in gezondheid bewaren moge.

24 Februari 1583, Leiden

(get.) REMB. DODONAEUS

Mijn vrouw groet

Uwe ouders en ook U.

De inhoud van dit schrijven, dat hoofdzakelijk over rabarber handelt, moet waarschijnlijk beschouwd worden als een antwoord van DODONAEUS op een tevoren ontvangen brief van den heer VAN BURMANIA, waarin om de bedoelde artsenij verzocht werd.

Verder spreekt DODONAEUS hier over een kleinzoon van PLANTIJN, die met eerstgenoemde naar Leiden zou zijn medegekomen en zich in die stad als apotheker had ge-

vestigd. Met dien „kleinzoon”, die door VAN DER AA ¹⁾ ten onrechte als „de zoon van zijn broeder” wordt aangeduid, is bedoeld CHRISTIAAN PORRET, die in werkelijkheid in het geheel geen familielid van PLANTIN was, doch de zoon van zijn boezemvriend PIERRE PORRET uit Parijs. ²⁾

MAX. ROOSES ³⁾ schrijft dienaangaande het volgende:

„Dans le courant de l'année 1582, il établit dans la même ville CHRÉTIEN PORRET. Du 9 juin au 10 septembre PLANTIN „fit faire des habillements pour ce fils naturel de son ami „d'enfance PIERRE PORRET ⁴⁾; il fit tourner et peindre des „boîtes rondes et acheta pour lui une grande quantité des „drogues et d'épices; ce qui prouve suffisamment l'intention de Chrétien de s'établir comme pharmacien à Leyde”.

Wanneer wij de voorafgaande gegevens met elkaar combineren, dan moet daaruit volgen dat ook DODONAEUS reeds medio 1582 daar ter stede zou zijn aangekomen, ofschoon de curatoren van de Leidsche Hoogeschool hem eerst den 15den December d. a. v. tot ord. professor in de medicijnen benoemde. ⁵⁾

Aan het einde van zijn brief belooft DODONAEUS, zoodra hij de exemplaren van zijn Medicinalium observationum uit Keulen zal hebben ontvangen, er een van aan BURMANIA toe te zenden. Deze uitgave was reeds in 1581 in het licht verschenen.

DOMINICUS à BURMANIA aan wien dezen brief gericht is, draagt den Frieschen naam van: DOUWE VAN BURMANIA

¹⁾ VAN DER AA, Biograph. Woordenboek Dl. XV, blz. 353.

²⁾ Weliswaar gingen deze beide mannen hun geheel leven als broeders met elkaar om, „et ils se nommèrent frères entre „eux, de sorte que bien des gens à Paris crurent qu'ils étaient „des frères naturels.” (MAX, ROOSES, l. c. p. 37)

³⁾ MAX. ROOSES, Le Musée Plantin-Moretus, p. 233. (1914)

⁴⁾ PIERRE PORRET, de vader van Chrétien „c'était un pharmacien célibataire” (l. c.)

⁵⁾ P. C. MOLHUIJSEN, *Bronnen tot de geschiedenis der Leidsche Universiteit*, Dl. I, blz. 35. (1913)

en als zoodanig komt er in het Stamboek van den Frieschen Adel¹⁾ er ook een voor, die hier ongetwijfeld bedoeld wordt.

Deze staat vermeld als „Litteram Doctor”, terwijl er verder aan toegevoegd wordt, dat hij jong gestorven en in 1585 te Alkmaar begraven is.

Volgens het Album Studiosorum heeft deze VAN BURMANIA niet te Leiden gestudeerd, zoodat zijn wetenschappelijke vorming aan een buitenlandsche universiteit moet hebben plaats gehad.

DODONAEUS blijkt ook bekend te zijn geweest met de ouders van zijn jongeren vriend, hetgeen misschien in verband zou kunnen staan met de eveneens oorspronkelijk Frieschen afkomst van zijn eigen familie.

Deze brief is geadresseerd naar Haarlem, doch ik heb in het Gemeente-Archief geen aanwijzingen kunnen vinden, dat de familie VAN BURMANIA daar woonachtig is geweest.

Den 10den Maart 1585 overleed REMB. DODONAEUS, dus ongeveer twee jaren nadat hij dezen brief had geschreven, en ruim vijf maanden na diens dood volgde DOUWE VAN BURMANIA hem in het graf.

Mijne nasporingen te Alkmaar, waar hij begraven werd, hebben de volgende gegevens opgeleverd.²⁾

Het grafboek uit dien tijd, dat in het Gemeente-Archief wordt bewaard, vermeldt op den 22sten Augustus 1585 dat „de soon van Boerman” aldaar begraven werd en dat het grafgeld 12 pond bedroeg. Hij werd ter aarde gesteld in de Groot- of St. Laurens Kerk en uit de registers van eigendomsoverdracht der graven in die kerk zijn de volgende opgaven nog te vermelden.

In het Inventaris Gemeente-Archief V 18, 1ste Serie no. 1 (grafboek der Gereformeerde Gemeente Groot- of St. Laurens-

¹⁾ DE HAAN HETTEMA en VAN HALMAEL, l. c. I, blz. 59, II blz. 42 (1847).

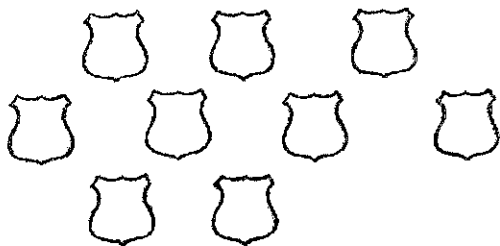
²⁾ Gaarne breng ik hier mijn dank aan den heer J. BELONJE te Alkmaar, die mij behulpzaam was bij het verzamelen dezer opgaven.

kerk no. ?, dateerende vermoedelijk van 1599) vermeldt slechts op fol. 52 het eigendom van een graf: „besuyden Boermangis sarck”.

Het Inv. Gem. Arch. V 18, 1ste Serie no. 2 (id. no. X, dateerende vermoedelijk van 1599) vermeldt op fol. 68 verso: „2 grave leggende onder een blauwe sarck gemerct met „1585 den 21 Augustij toecomende bormange”.

Het Inv. Gem. Arch. V 18, 1ste Serie no. 3 (id. no. XII, dateerende van 1604) vermeldt op fol. 138:

Een steen genummerd choor LXXXV—LXXXVI aldus: „Een dubbelt graff gequotert met no. 85 en 86 toecomende „Dominicus van Búrmania, gemerct”

Het Inv. Gem. Arch. V 18, 1ste Serie no. 4 (id. no. XIII, dateerende van 1624) vermeldt op fol. 187 verso denzelfden steen met dezelfde schildjes-afbeelding en dit bijschrift:

„Twee graeven onder no. 60 en 59 aangegeven door ons ¹⁾ „comfr. in officio E. Jonck Heer vermeertens om geteekent „te worden op d. Erffgename van d’Heere Dominicus van „burmainia is burmainia”.

Het Inv. Gem. Arch. V 18, 3de Serie no. 1 ($\pm$ 1650) vermeldt op fol. 248 en 248 verso als eigenaar van beide voornoemde graven (no. 85 en 86) „de kerk”.

Daar de kerk veelal door verjaring de eigendomsrechten der graven herkreeg, zal dit hier ook het geval zijn geweest met BURMANIA’s graf.

Uit deze opgaven blijkt hoe verschillend den naam VAN

¹⁾ Met „ons” zijn blijkbaar bedoeld de kerkmeesters der St. Laurenskerk.

BURMANIA wordt weergegeven. Verder dat deze Dominicus waarschijnlijk den 21sten Augustus 1585 is overleden en den volgenden dag reeds is begraven.

Behalve de hier behandelde brief is er tot nu toe slechts nog één ander eigenhandig geschreven epistel van REMBERTUS DODONAEUS in Nederland ontdekt, n.l. dat aan CAROLUS CLUSIUS gericht is en in de Universiteits-Bibliotheek te Leiden bewaard wordt.¹⁾ Deze beide origineele handschriften waren op de tentoonstelling, die in 1917 te Leiden gehouden is (l.c. cat. no. 72 en 74) ter gelegenheid van den 400sten geboortedag van REMB. DODONAEUS. Die herdenking is achteraf gebleken één jaar te laat te zijn geschied, omdat pas in den allerlaatsten tijd het bewijs geleverd werd, dat DODONAEUS niet, zooals algemeen was aangenomen, in 1517 doch een jaar eerder — in 1516 — geboren is.²⁾

Amsterdam Januari 1924.

---

¹⁾ Deze brief is door ISTVANFFI ontcijferd en in zijn Clusius-codex opgenomen (1900).

²⁾ F. W. T. HUNGER, Over het geboortejaar van Rembertus Dodonaeus, in *Nederlandsch Tijdschrift voor Geneeskunde*, 67e jaarg. Eerste helft, no. 18 (1923) en in *Janus*, 27e année, p. 213—218. (1923.)